

Lpł, 23.11.2021 r.
MR

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Prawa i Administracji
ul. Władysława Sojarskiego 3, 87-100 Toruń
tel. 585114122
(1951)

Lublin, 24 listopada 2021 roku

Prof. dr hab. Artur Kuś
Wydział Prawa i Nauk Społecznych
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Recenzja rozprawy doktorskiej

Anna Mrotek, *Atypowe czynności notarialne*, Toruń 2021 (s. 332)

Promotor: Prof. dr hab. Marek Kolasiński

I. Wybór tematu i hipoteza badawcza

1. Wybór tematyki rozprawy doktorskiej zasługuje na pełną aprobatę. Tytuł rozprawy jest poprawnie sformułowany i pozwala na precyzyjne określenie zakresu pracy. Praca dotyczy zagadnień związanych z praktyką stosowania prawa jak i jest niezwykle ciekawa od strony doktrynalnej i poznawczej. Co też bardzo ważne – praca została napisana przez praktyka - notariusz zajmującą się na co dzień czynnościami notarialnymi, co wynika już z jej Wstępu (s. 8). Połączenie wiedzy i doświadczenia praktycznego z prezentacją doktrynalnych zagadnień prawnych jest niezwykle cenne i zasługuje na bardzo pozytywną ocenę. Praca nie jest więc oderwana od rzeczywistości profesjonalnego obrotu notarialnego i jednocześnie prezentuje w sposób prawidłowy doktrynalne i orzecznicze zagadnienia w sposób typowy dla prac naukowych.

Przedmiotem rozprawy jest więc analiza zagadnień, które sprowadzają się do ustalenia ograniczeń w dokonywaniu przez notariusza czynności wynikających z konstytucyjnej zasady „sprawowania wymiaru sprawiedliwości” przez sądy, a także z prawnoustrojowej pozycji notariusza w systemie organów ochrony prawa w Polsce. Cel praktyczny autorka upatruje w próbie sformułowania wniosków dotyczących zmian sytuacji prawnoustrojowej notariusza i zakresu dokonywanych przez niego czynności (Wstęp, s. 8). Wskazywane przez autorkę w pracy proponowane rozwiązania są opisywane w kontekście podobnych rozwiązań funkcjonujących w innych państwach.

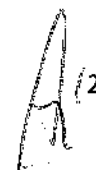
 1

W ocenie recenzenta, nie ulega wątpliwości, że rozprawa doktorska wypełnia istotną lukę w polskiej literaturze przedmiotu. Dotychczas w literaturze przedmiotu nie dokonano kompleksowej analizy tego niezwykle interesującego zagadnienia. W związku z tym rekomenduję jej wydanie drukiem z pożytkiem dla szerszego grona odbiorców.

2. Problem badawczy stanowiący przedmiot rozprawy został zaprezentowany w oparciu o główną hipotezę, zgodnie z którą : „(...) notariusz w ramach istniejącego porządku prawnego w Polsce wynikającego z obowiązującej Konstytucji może wykonywać czynności, które nie są typowymi czynnościami notarialnymi (atypowe czynności notarialne), a szerszy zakres czynności notarialnych byłoby korzystny dla rozszerzenia „przestrzeni sprawiedliwości” rozumianej jako poszanowanie i ochrona praw obywatela, poprawienie sprawności działania państwa i spójności tego działania” (Wstęp, s. 9). Zatem, jak się wydaje, autorka w pracy wskazuje na różne dodatkowe i często nie przewidziane w przepisach polskiego prawa możliwości działań notariuszy podejmowanych w celu usprawnienia życia społeczno-gospodarczego.

Autorka w celu zweryfikowania tej hipotezy w pracy wskazuje pewne „granice” nowych (atypowych) czynności notarialnych. Podkreślić trzeba również to, że Autorka, w sposób bardzo precyzyjny i nie budzący wątpliwości, w całym tekście opracowania, konsekwentnie stara się weryfikować postawioną we Wstępie hipotezę badawczą. W całej rozprawie Autorka w sposób jednoznaczny, przekonujący, czasami oczywiście skłaniający do polemiki – a na pewno do zastanowienia - prezentuje również własne poglądy dotyczące omawianej problematyki lub przychyli się do poglądów wyrażonych w doktrynie, orzecznictwie lub wynikających z regulacji w innych systemach prawa. Podkreślić należy, że bardzo dobrze został w pracy opracowany aspekt prawnoporównawczy, gdzie autorka wskazuje na różne rozwiązania prawne funkcjonujące w innych państwach europejskich. Stanowi to istotną zaletę recenzowanej pracy i bardzo ciekawy punkt odniesienia dla ewentualnych zmian legislacyjnych.

W ocenie recenzenta, nie ulega wątpliwości, że praca doktorska jest nowatorska. Nie jest to praca „odtwórcza” a wręcz przeciwnie. Autorka wykazuje się dużą wiedzą w zakresie stosowania prawa i ma szeroki pogląd na funkcjonowanie różnych instytucji prawnych. Połączenie doświadczenia zawodowego autorki i

prawidłowa analiza przepisów prawa, poglądów doktryny i orzecznictwa niewątpliwie świadczą o wysokim poziomie merytorycznym recenzowanej rozprawy.

II. Układ treści

1. Wskazane przez Autorkę hipotezy mają odzwierciedlenie w poprawnie sporządzonym układzie treści recenzowanej rozprawy doktorskiej. Układ pracy, co do zasady, jest prawidłowy i logicznie skonstruowany. Został podporządkowany wskazanemu tematowi, podejmowanym problemom badawczym i założonym celom. Schemat pracy został opracowany tak, aby ukazać zarówno aspekty teoretyczne, jak i praktyczne omawianych zagadnień. Praca składa się z dwóch części, chociaż formalnie nie wyodrębnionych. Dwa pierwsze rozdziały stanowią prawidłowe wprowadzenie w zasadniczą część pracy. Z kolei rozdziały od III do VI to w rzeczywistości istota i kluczowa część recenzowanej pracy. W pracy zawarto również szereg wykresów i tabel. Metodologicznie taki układ pracy nie budzi zastrzeżeń.

Rozdział I jest typowym rozdziałem wprowadzającym. Zawiera opis podstaw ustroj notariatu w ujęciu historycznym i doktrynalnym. Wskazano w nim na ewolucję pozycji ustrojowej notariusza, podstawowe obowiązki oraz na umiejscowienie w systemie organów ochrony prawnej. Autorka podejmuje również rozważania w zakresie konieczności stosowania przymusu notarialnego w prawie polskim w kontekście systemu *common law*. Kluczowe dla samego tytułu rozprawy jest podjęcie zagadnień związanych ze sprecyzowaniem katalogu „typowych” czynności notarialnych i tych „atypowych”.

W Rozdziale II wskazano na konstytucyjne i ustrojowe ograniczenia, które decydują o tym, że notariusz nie może dokonywać określonych czynności. Autorka wskazuje w nim ograniczenia związane z aktywnością zawodową notariusza. Bezpośrednim powodem jest wpisanie w cechy charakterystyczne tego zawodu bezstronności i obowiązku wypełniania zadań publicznych.

Proponowane w tytule rozprawy „atypowe czynności notarialne” – wydawanie nakazów zapłaty, udzielanie rozwodów, uczestniczenie przy zawieraniu i rozwiązywaniu związków partnerskich, prowadzenie rejestrów - analizowane są precyzyjnie w kolejnych trzech rozdziałach pracy (III–V). Z kolei rozdział VI poddaje analizie takie czynności notariusza, które mogłyby być przez niego wykonywane i nie wiążą się z

wykonywaniem władzy publicznej (notariusz jako pełnomocnik strony czy prawnik działający na rzecz klienta, czy wreszcie jako mediator).

2. Można przyjąć, że układ treści rozprawy doktorskiej jest poprawny i zasługuje na pozytywną ocenę. Autorka zastosowała zatem logiczną metodę dedukcyjną mającą na celu dojście do określonego wniosku na podstawie założonego wcześniej zbioru przesłanek.

III. Metodologia i dobór źródeł

1. W recenzowanej rozprawie prawidłowo zostały wykorzystywane podstawowe metody badawcze. Korzystanie przez Autorkę ze wskazanych metod badawczych było, z punktu widzenia założonego celu rozprawy, poprawne i w pełni zasadne. O wyborze metod badawczych zadecydowały zdefiniowane hipotezy rozprawy doktorskiej, wynikające z podjętego przez Autorkę problemu naukowego.

Podstawową metodą wykorzystywaną w pracy była metoda dogmatyczna. Korzystając z niej Autorka dokonała analizy i wykładni przepisów prawa, przy uwzględnieniu poglądów wyrażonych w doktrynie i orzecznictwie. Oprócz tego w rozprawie wykorzystano metodę historyczną. W pracy zastosowano również metodę komparatystyczną, która pozwoliła Autorce porównać wybrane czynności notarialne wykonywane przez notariuszy w innych państwach europejskich (Niemcy, Węgry, Chorwacja, Macedonia, Francja, Włochy), w których obowiązują zasady notariatu łacińskiego, a nadto zwrócić uwagę na istotne cechy notariatu w tym systemie w odróżnieniu od systemu *common law*. Dodatkowo, wykorzystanie metody statystycznej pozwalało w oparciu o konkretne dane liczbowe opisywać badane zjawiska oraz wysuwać wnioski co do kierunków zmian przedmiotów badania. W pracy pojawiały się również uwagi stanowiące propozycje zmian praktyki stosowania prawa (*de lege sententiae*) jak i postulaty interwencji prawodawcy (*de lege ferenda*). Jest to wynik zastosowania metody funkcjonalnej polegającej na analizowaniu funkcji zjawisk prawnych, tj. badaniu celów, które mają one realizować, a także ich skutków. Wreszcie metoda aksjologiczna zastosowana w pracy prowadziła wypracowania odpowiedzi na pytanie czy rozszerzenie katalogu czynności notarialnych jest słuszne i jakie wartości taka zmiana mogłaby przynieść dla obywatela, społeczeństwa, państwa i dla notariusza.

2. Podkreślić trzeba, że dobór źródeł wykorzystanych w rozprawie i ich podział jest prawidłowy. Niezbędne było sięgnięcie przez Autorkę do podstawowej literatury przedmiotu z dziedziny nauk prawnych. Bibliografia zawiera wykaz najważniejszych pozycji z zakresu prezentowanej problematyki. Generalnie stwierdzić należy, iż dobór źródeł i ich wykorzystanie było właściwe i zasadne dla tego typu prac badawczych. Autorka dokonała również prawidłowej selekcji szerokiego materiału badawczego i wybrała, co do zasady, właściwe dla tematu opracowania i źródła. Bibliografia zawiera ich sporą ilość. Składają się na nie między innymi akty prawne, dokumenty i materiały źródłowe oraz monografie, opracowania i artykuły, studia (162 pozycje literatury głównie polskojęzycznej). Autorka w sposób bardzo logiczny zgromadziła i przedstawiła cały materiał badawczy. W pracy posłużono się również tabelami (9). W pracy przeanalizowano najważniejsze dla tej dziedziny akty normatywne w ujęciu krajowym oraz europejskim oraz dokonano analizy wybranego orzecznictwa sądów krajowych i europejskich.

IV. Uwagi szczegółowe

1. Recenzowana rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, co jest warunkiem uznania jej za pracę doktorską. Ma nowatorski charakter i niewątpliwie dotyczy bardzo ważnych zagadnień postrzeganych zarówno od strony teoretycznej jak i praktycznej (stosowania prawa). Podstawową zaletą pracy jest to, iż Autorka w sposób zdecydowany prezentuje własne (autorskie) poglądy na analizowane problemy badawcze. Praktycznie w każdym z rozdziałów merytorycznych dokonuje autorskich podsumowań, ocen i wniosków. Niejednokrotnie stawia interesujące pytania i stara się na nie odpowiadać. Zastanawia się także nad ewentualnym funkcjonowaniem proponowanych rozwiązań w prawie polskim. Generalnie, już sama decyzja i wybór na rozprawę doktorską takiego tematu zasługuje na uznanie i pełną akceptację.

2. Praca jest napisana, co do zasady, poprawnym, bardzo klarownym językiem. Zwraca uwagę szczególna dbałość Autorki o słowo i bardzo cenne poznawczo zwracanie uwagi na różnorodne pojęcia i ich definicje. Styl opracowania, formułowanie przypisów dolnych (przypisy są zarówno opisowe jak i informacyjne) nie budzi zasadniczych zastrzeżeń. W pracy nie ma zbyt wielu niepotrzebnych rozważań i szerokich, monotonnych opisów. Własne uwagi, opinie, komentarze są -

moim zdaniem - najważniejszą zaletą recenzowanej pracy doktorskiej i świadczą o dojrzałości naukowej Autorki, jak i bardzo dobrej znajomości praktycznych zagadnień z zakresu działań podejmowanych przez notariusza.

Autorka wskazuje również na dostrzeżone spory w doktrynie prawa i orzecznictwie sądowym dotyczące różnych zagadnień i wykazuje przy tym na własne stanowisko w sprawie. Jakość i forma wywodów Autorki jest wysoka. Są one starannie uporządkowane i prowadzone z dużą dyscypliną. Na podkreślenie i aprobatę zasługuje „Zakończenie” pracy. Syntetyczne i logiczne „Zakończenie” pozwala na poznanie bardzo ciekawych i pogrupowanych poglądów Autorki w zakresie omawianej problematyki.

3. Kolejną zaletą pracy jest także poruszanie przez Autorkę w rozprawie pewnych wątków szczegółowych, niejednoznacznych lub dyskusyjnych. Doktorantka w rozprawie między innymi zwraca uwagę na:

a) problematykę przymusu notarialnego w kontekście zasady swobody umów (s. 34 i nast.);

b) trudności w zdefiniowaniu pojęcia „czynności notarialnej” (np. s. 61);

c) to, że „atypowość” czynności dokonywanych przez notariusza przejawia się głównie w tym, że *de lege lata* czynności te nie są ujęte w katalogu czynności notarialnych lub zasady ich dokonywania nie są ściśle określone przez prawodawcę (stąd w pracy pojawiają się propozycje wprowadzenia odpowiednich zmian ustawowych – por. np. s. 64);

d) notariusz nie jest „sądem” ani w znaczeniu formalnym ani w znaczeniu materialnym (nie został powołany do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, nie ma prawa do rozstrzygania w imieniu państwa ani nie został wyposażony w pełne ustrojowe i procesowe gwarancje prawidłowego orzekania – s. 77);

e) nie ma przeszkód konstytucyjnych co do tego, aby nakazy zapłaty były wydawane przez notariusza (s. 143) a argumentów za wprowadzeniem notarialnego nakazu zapłaty jest więcej niż tych, które wymienić można przeciwko powierzeniu notariuszom tej czynności;

f) możliwość rozszerzenia roli notariusza w ramach postępowania wieczystoksięgowego w celu jego usprawnienia; Autorka wskazuje, że rozważeniu może podlegać kwestia dokonywania w księdze wieczystej wpisów wynikających z aktów notarialnych i innych czynności notarialnych sporządzanych przez notariusza; notariusz dokonywałby czynności, których do tej pory dokonuje referendarz sądowy,

6/

ale tylko w zakresie wniosków do których składania jest zobowiązany zgodnie z obowiązującymi przepisami (s. 161);

g) to, czy dokonywanie wpisów w księdze wieczystej jest „sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości”, gdyż do takiej działalności notariusz w żadnej mierze nie jest powołany; Autorka wskazuje przy tym, że przykładem państwa, w którym notariusze mogą prowadzić księgi gruntowe są niektóre kantony szwajcarskie (s. 164);

h) problematykę rejestru spadkowego w kontekście prawnoporównawczym (s. 173); Autorka wskazuje między innymi na to, że „(...) wprowadzenie obligatoryjnego wglądu do rejestru po śmierci spadkodawcy przyczyniłoby się z pewnością do urzeczywistnienia jego ostatniej woli. Nieco dalej idącym rozwiązaniem mogłoby być – tak jak jest to w Niemczech – że Krajowa Rada Notarialna jest informowana o wszystkich zgonach. Przy rejestracji testamentu testator podawałby adres osoby powołanej do spadku, która byłaby zawiadamiana o sporządzonym testamencie” – s. 181;

i) propozycje utworzenia nowych rejestrów prowadzonych przez notariat (np. rejestru umów majątkowych małżeńskich, rejestru pełnomocnictw);

j) udział notariusza w postępowaniu rozwodowym wskazując na takie rozwiązania funkcjonujące między innymi w Rumunii i we Francji; Autorka proponuje także odpowiednią procedurę w tym zakresie (s. 246) i wskazuje na potrzebę zmian prawa polskiego;

k) możliwości dokonywania przez notariuszy czynności w zakresie zawierania związków partnerskich i ich rozwiązywania w wybranych państwach europejskich (s. 250); zdaniem Autorki: „Przewidywania dotyczące możliwego do przyjęcia w Polsce modelu związku partnerskiego warto zastąpić przedstawieniem własnej propozycji regulacji prawnych w tym zakresie i wskazaniem przyszłej roli notariusza w procesie powstawania, funkcjonowania i rozwiązywania związków partnerskich” (s. 270);

l) inne atypowe czynności notarialne (rozdział VI).

Wskazane wyżej problemy badawcze świadczą o dużej znajomości problematyki przez Autorkę dysertacji. Są także widocznym przykładem na to, że Autorka dostrzega zarówno aktualne i przyszłe problemy praktyczne w kontekście działania notariusza w takich sprawach. Dodatkowo dostrzega te problemy prawne nie tylko w kontekście prawa polskiego, ale zwłaszcza w perspektywie prawnoporównawczej (tj. w innych systemach prawnych). To z kolei wskazuje na

zdolności Autorki do prawidłowej analizy i wskazywania istotnych zagadnień zarówno od strony naukowej jak i praktycznej.

4. Pośród wielu zalet, praca posiada pewne uchybienia. Jest to zupełnie oczywiste, gdyż nie istnieją „w przyrodzie” prace doktorskie bez żadnych uchybień formalnych czy też merytorycznych. Tym bardziej, że są to „uchybienia” subiektywnie dostrzeżone przez recenzenta. Wskazane uchybienia techniczno-stylistyczne w żadnym stopniu nie umniejszają jednak pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej. Podstawowe mankamenty pracy można przedstawić w następujący sposób:

a) niewłaściwe jest ujęcie „Zakończenia” jako „rozdziału VII”; w podsumowaniu pracy czytelnik ma nadzieję na zwarte wnioski wynikające z dotychczasowych rozważań; jeżeli jednak „Zakończenie” miałoby być traktowane jako „rozdział” to również „Wstęp” należałoby wskazać jako „Rozdział I” – jednakże taki zabieg, w ocenie recenzenta, nie jest poprawny i „zaciemnia” prawidłową strukturę pracy;

b) w pracy pojawiają się niewłaściwe od strony stylistycznej sformułowania (np. w preambule tego rozporządzenia „czytamy” – s. 95; „obserwujemy” - s. 148), czy też błędne wskazanie imienia jednego z cytowanych autorów („Tadeusz” zamiast „Tomasz” - por. s. 150);

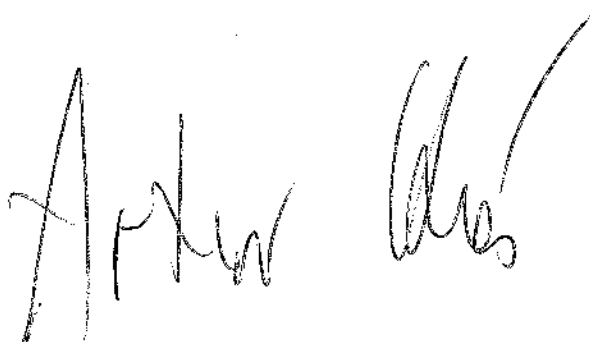
c) niepotrzebne jest umieszczanie w tzw. tekście głównym pracy, zamiast w przypisach dolnych, pełnych metryczek aktów prawnych (np. s. 111-113).

V. Konkluzja

1. Rozprawa doktorska mgr **Anny Mrotek**, pt. „*Atypowe czynności notarialne*” spełnia wszelkie wymagania stawiane pracom doktorskim wynikające między innymi z art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 478). Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w zakresie prawa oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego przy zastosowaniu wyników własnych badań naukowych.

2. W związku z powyższym jednoznacznie wnoszę o przyjęcie recenzowanej pracy jako rozprawy doktorskiej i o dopuszczenie mgr Anny Mrotek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Artur Mrotek'. The signature is written in a cursive style with a large, sweeping flourish at the end.